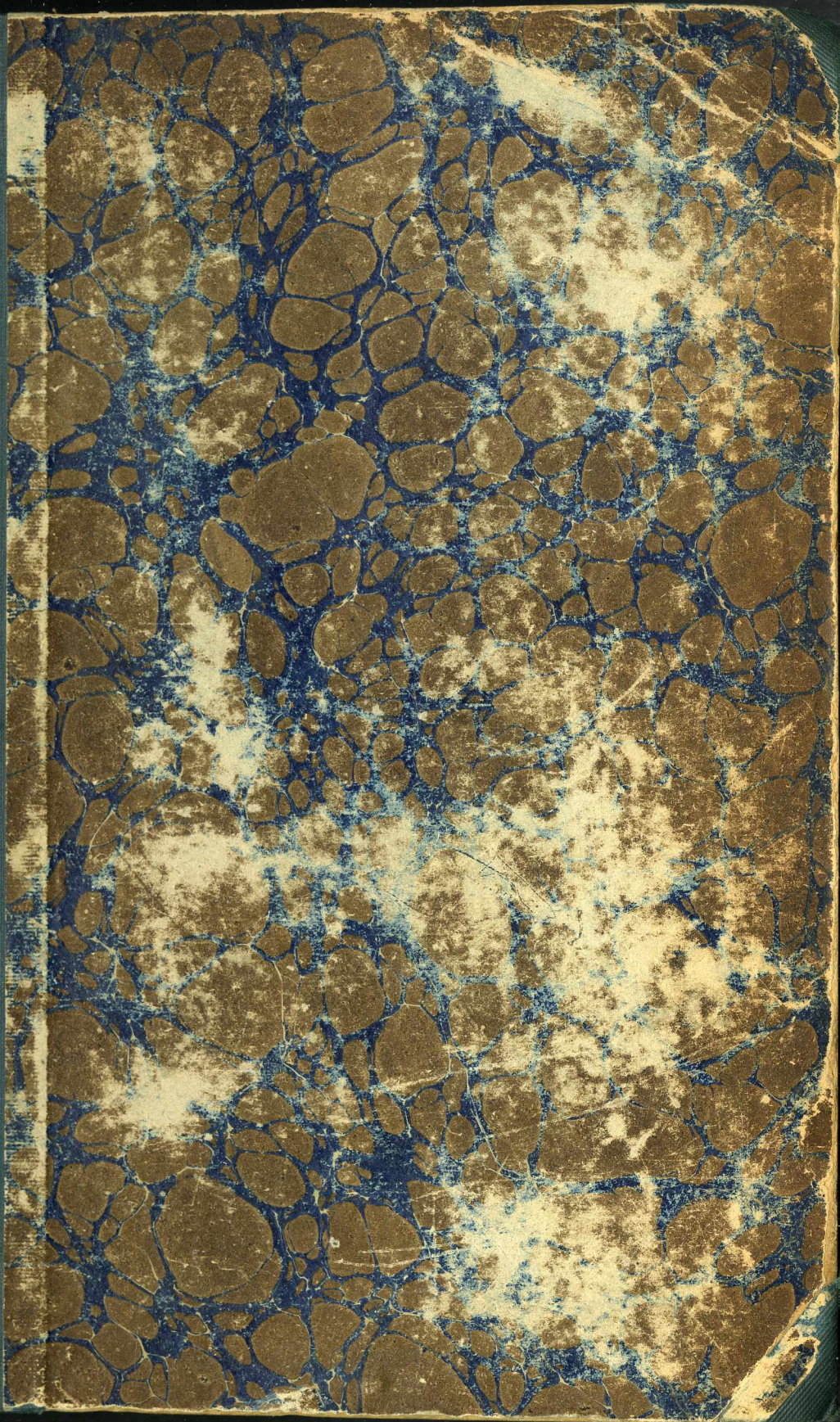

Politikai
röpiratok.

132.

ÉRTESITVÉNY

✓
132
1156

A MAGY. KIR. ORSZÁGOS

FEGYINTÉZETEK

IPARÜZLETI VISZONYAIRÓL.

KIADATOTT

AZ 1879-İK ÉVI SZÉKESFEHÉRVÁRI ORSZÁGOS IPARKIÁLLÍTÁS
ALKALMÁBÓL.

8.

VÁCZ, 1879.

SERÉDY G. SIKETŇ. IPARINT. KÖNYVNYOMDÁJA.

L16720056545

DE BALLAGI ALADÁR

Magyarországon ez idő szerint *hat* országos fegyintézet van, melyek az egy évnél hosszabb tartamú börtönbüntetésre jogerejüleg elítélt egyének szabadságvesztés-büntetésének szabályszerű végrehajtására szolgálnak.

Ezen fegyintézetek közül *öt* u. m. az illavai, lipótvári, munkácsi, szamosujvári és váczi a férfi-fegyenczek, *egy* pedig, t. i. a mária-nostrai, a nő-fegyenczek számára van berendezve.

A nevezett fegyintézetekben letartóztatottaknak összes forgalmi száma a múlt 1878-ik évben 4220 volt; a folyó évi april hó végén pedig létszámuk 2940-re ment, mely létszámból az illavai fegyintézetre 462, a lipótvárirra 589, a mária-nostraira 285, a munkácsira 427, a szamosujvárirra 607 s a váczira 570 esett.

Mindezen országos fegyintézetek a kir. igazságügyi miniszterium közvetlen fő-felügyelete alatt igazgattatnak s kezeltetnek, s mindegyik fegyintézet élén igazgató áll, kinek oldala mellé, illetve hatósága alá, — a mária-nostrai nő-fegyintézetet kivéve, — egy ellenőr, (a váczi fegyintézetnél egy gondnok is,) egy iroda vezető, egy élmező, egy iparüzlet-vezető tiszt, továbbá orvos, lelkészek, tanítók, munkavezetők s egy őrpáncsnok parancsnoksága alatt megfelelő számú fegyőrség rendelvek, kik együtt véve a fegyintézet tisztikarát s illetve felügyelő személyzetét képezik.

A mária-nostrai nő-fegyintézet igazgatása és kezelése egy, az államkormány által oda kirendelt ügynök felügyelete és ellenőrzése mellett, időleges szerződés alapján, a szent Pálról nevezett keresztény-szeretet leányaira (szürke nénékre) van bízva, a kik tehát az ott letartóztatott nő-fegyenczek ételmezését, ruházását, iskolai oktatását és foglalkoztatását is eszközlik, a belső őrszolgálattal együtt; a fegyenczek lelki gondozására azonban itt is külön lelkészek, s a betegek gyógyítására külön orvos, és a külső őrszolgálatra hat fegyőr rendelvek.

Mindegyik fegyintézetben még eddig az ugynevezett *közös rendszert* áll fenn; a rendelkezésre álló magán zárkák számának korlátain belől azonban a *magánelzárás* is, kivált a büntetés kezdetén, lehetőleg foganasítottatik.

Mindegyik fegyintézetben a letartóztatottak köznapokon, már leg-

nagyobb részben a büntető ítélet alapján is, *folytonos munkára kötelezettek*. A letartóztatottnak hasznos foglalkoztatása egyébiránt nemcsak a büntetés súlyosbitásaként jó figyelembe, de javítási és társadalmi szempontokból is szükséges.

Mint hogy pedig általánosan el van ismervé, hogy a fegyencz erkölcsi javításának és kiszabadulása utáni jövőjének biztosítására legezészerűbb foglalkoztatás *a productiv iparüzlet*, s mint hogy Magyarország közgazdasági viszonyai is úgy kívánják, hogy nyers termékeink feldolgozására alkalmas kézi és gyáripar fejlesztessék: ennél fogva a fegyenczek is főleg ez irányban foglalkoztatnak.

Azonban a fegyenczek czélszerű iparüzleti foglalkoztatása s a foglalkoztatás eredményének kellő értékesítése a legnehezebb feladatok közé tartozik; mert ezen feladat részletes megoldásánál rendkívül sok az irányadó szempont.

E részben ugyanis figyelem fordítandó arra :

először, hogy a fegyenczek foglalkoztatása a fegyházi követelményeknek megfelelően, vagyis: hogy az a fegyházrendszerhez alkalmazott legyen; mert nem minden neme a munkának folytatható egyiránt a közös és magán rendszerben; hogy az a büntetés hatását ne bénítsa, a fegyelmet ne lazítsa, a vallási és iskolai oktatást ne zavarja, az államkincstárnak kárával ne járjon, rendkívüli beruházást igénybe ne vegyen, a fegyencz testi épességét s egészségét meg ne támadja; ellenben a fegyencz által teljesen elsajátítható legyen, annak munkaerejét képzettebbé, értékesebbé s így szabadulása után jövőjét is a megélhetésre biztosabbá tegye;

másodszor, hogy minő munkanemekben foglalkoztassanak a fegyenczek: sokféle munkanem forduljon-e elő a fegyintézetben vagy kevés? tulajdonképeni iparüzleti kézi, vagy gyáriüzleti munkák legyenek-e azok? közönséges mindennapi iparüzletekre, minők: a cipészlet, szabóság, asztaloság, kádáripár stb. vagy újabb, az országban még kevésbé honos iparcikkek gyártására, melyeknek kelendősege azonban nem mindig biztos, fektettessék-e a főszűly? hogy a fiatalabbknak s idősbekeknek, műveltebeknek s kevésbé műveltekeknek, a rövid és a hosszabb időre elítéltekeknek minő más-más munkák adassanak? stb.

harmadszor, figyelembe veendő az is, hogy mily módon folytattassék az iparüzlet s értékesíttessék az iparüzleti munkaerő, t. i. hogy:

- a) az egész fegyházi munkaerő haszonbérbe adása, vagy
- b) állandó megrendelések útján-e, midőn t. i. bizonyos vállalkozók bizonyos szűmu fegyencz munkaerejét szerződésileg kikötött időtartamra és díj mellett, bizonyos iparcikkeknek saját anyagukból az intézet általi elkészíttetésére igénybe veszük; vagy
- c) a fegyintézet saját szűmára házilag értékesíttessék-e az iparüzleti munkaerő, mely ismét saját szűkségre, vagy egyes megrendel-

sek utján (váltómunkák), vagy raktárra, későbbi eladás céljából, történhetik.

A magyarországi országos fegyintézetekben az iparüzleti munka értékesítése általában *háziilag a c) pont szerint, s némi részben a b) pont szerint*, állandó megrendelések utján eszközöltetik.

De a fönnebbi szempontokhoz járul még azon körülmény is, hogy habár a fegyintézetekben letartóztatva levő valamennyi fegyencz iparüzleti munkára nem alkalmaztatik is, (mert ezek között mindig vannak munkaképtelenek, gyengélkedők, betegek s vannak házimunkások: tisztogatók, főzők, sütők, mosók, betegápolók, kőmivesek, ácsok, kertészek stb.) mégis ha csak egy fegyintézetben 400 fegyencz foglalkoztatik is rendesen iparüzleti munkával, már ezen létszám is, csak egy napot véve is fel, igen jelentékeny munkát képes elvégezni, hát még 3000—3500 fegyencz egy év alatt mennyi munkát emészt fel?! mennyi fejtörésbe, fáradságba, utánjárásba kerül, hogy ennyi fegyencz munkával folyton elláttassék?! — ugy hogy ezen körülmény miatt a munkában nem is lehet mindig váltogatni.

Nehézséget képeznek továbbá az iparüzlet folytatásánál több fegyintézetnek helyi viszonyai is: az élénkebb kereskedelmi pontok távolsága, s a gyors és olcsó közlekedés hiánya. Ide járulnak még egyéb a belkezelést nehezítő és bénító körülmények is, melyeken segítni a közelebbi jövőnek elodázhatlan feladata.

De figyelemmel kell lenni a fegyenczek munkáltatásánál még azon érdek-összeütközésekre is, a melyekkel olykor a fegyintézeti ipar a szabad verseny terén a szabad iparral szemben találkozik, s e miatt oda is kell törekedni, hogy a szabad kisiparosoknak minél kevesebb okuk lehessen a fegyintézeti ipar nyomása ellen panaszkodni.

Ugy a külföldi, mint a hazai tapasztalatok szerint azonban a fegyintézeti ipar leginkább csak akkor gyakorolhat némi nyomást az azon vidéki szabad kisiparra, ha az egész fegyintézeti munkaerő egyes vállalkozó által fölöttébb olcsó áron béreltetik ki, s ez az olcsó munkaerővel s gépek segélyével, silány anyagból készített iparcikkeit, habár kevés haszonnal is, de nagyban bocsátja áruba.

Állami solid házi kezelés mellett sohasem lehet tartani attól, hogy a fegyintézeti ipar a kisipart elnyomja. Mert először is, az államnak a fegyencz-munka productuma távolról sem kerül oly kevésbe, mint az első tekintetre mutatkozik; sőt ha annál, mindazon költségek számításba vétetnének, melyekbe a fegyenczek tartása, felügyelete s azok munkáltatása kerül, akkor az a lehető legdrágább volna, s az előállított iparcikkeknél oly magas árat kellene szabni, melyen azokat értékesíteni nem lehetne. De az e tekintetben számításba sem vehető tartási s felügyeleti kiadások figyelmen kívül hagyása mellett sem szerfölött olcsó a fegyencz-munkaerő productuma. Következtethető ez már abból is, hogy a munkára alkalmazott

fegyenczeknek legnagyobb része csak kezdő, más része meg nem eléggé ügyes, sőt néha hanyag munkás. Továbbá általános tapasztalat az, hogy a fegyencz vagy rab *ugyszólván felényi munkát végez el* egy nap, mint egy szorgalmas és ügyes szabad iparos; ezen felül a fegyenczek gyakran változván, folyton újak és ismét újak alkalmaztatnak az illető mesterségekhez, miáltal a munkáltatás nemcsak hogy egyforma erővel nem végeztethetik, sőt gyakran fölöttébb hátráltatik is; végre különösen a kezdő munkások sok anyagot el is rontanak, melynek értéke, ha a rontás nem szándékosan történt, szintén a fegyintézeti ipariüzlet terhére esik. Ide járul az is, hogy az állami fegyintézetek ipariüzletei feldolgozás végett mindig csak a legjobb minőségű anyagot tartoznak beszerezni, ez pedig nem mindig vásároltathatik gyári árakon, a mi hábár egyrészt a belértéket emeli is, de másrészt szintén drágítja az előállított czikkeket. Elvégre a kincstárnak a fegyintézeti ipar által nem szabad károsodni, s azért az nem is bocsátkozhatik oly vállalatokba, a melyek bármi csekély mérvben kockára teszik az eredményt; holott a szabad munkásoknál éppen az ily vállalatok szoktak esetleg a legnagyobb nyereséggel járni.

A forgó tőkének kimélése nem engedi azt sem, hogy nagyobb készletek bizonytalan időre raktározassanak, hanem a productionnak a kereslettel lehetőleg lépést kell tartani. Az üzlet vezetéséből származható károk iránti felelősség a tisztviselőkre háramlik, s így mindig akként számítottatik fel az előállított iparczikkek ára, hogy abban a felhasznált anyagoknak s anyag apróléknak ára, azok tényleges beszerzési árához képest, továbbá 10% műszer koptatási hányad, s olykor bizonyos százalék a raktározásra is foglaltatik; ezeken felül számításba jő még a munkadij, melyből $\frac{1}{6}$, illetve az ügyesebb és jobb viseletű fegyenczre $\frac{1}{4}$ -rész, az államkincstárra pedig $\frac{5}{6}$ -rész illetve $\frac{3}{4}$ -rész esik; úgy hogy mindezeket számba véve, az előállított egyes iparczikkek ára sokszor még magasabbra rüg azon áraknál, melyeken a szabad ipar utján *gyárilag* készített iparczikkek eladathatnak, és igen sokszor csak olyan a fegyintézeti iparczikkek ára, a minő árban a szorgalmas kisiparos is adhatja készítményét, *s így a házilag szolidan kezelt fegyintézeti ipar legfőlebb csak versenyre buzdíthatja az azon vidéki kisipart, de annak elnyomását nem eszközlheti.*

Hogy azonban mindezek mellett is a fegyintézeti ipar fejlődése által minél kevésbé akadályoztassék a szabad ipar haladása: már kezdetétől fogva czélul tüzetett ki, de különösen az utóbbi időben, a behozott teljes házi kezelés mellett, élénken irányul oda a törekvés, hogy a fegyencz-munkaerő tulnyomó része az állam saját szükségleteinek előállítására használtassék fel, hogy az államkormány mindazon szükségleteit, melyek a fegyintézetek ipariüzleteiben jól és jutányosan előállíthatók, mielőtt magán vállalkozók közbenjárását venné igénybe, közvetlenül a fegyintézetek utján szerezze be. A fegyházak különben is állami intézetek s a

mi tiszta jövedelmet a fegyházi iparüzletek hoznak, az különben is az állam szükségleteinek fedezésére, az adóhivatalok útján, az államkincstár pénztárába foly be, s így mi sem természetesebb mint az, hogy az államkincstár érintett szükségleteit saját iparintézeteiben szerezze be; ez által az államkincstár nemcsak hogy *megtakarítást* ér el, de részére *némileg kárpótoltatik* azon igen jelentékeny adóbeli veszteség is, melyet az által szenved, hogy a nemzetgazdasági szabad productív térről s egyszersmind a közterhek viselésétől is elvont letartóztatottak büntetésük tartama alatt kereseti adót nem fizetnek.

Továbbá oda is irányul a törekvés, hogy egyes nagyobb magán vállalkozók is mint állandóbb megrendelők, megnyeressenek az iparüzleteknek; mert az ily vállalkozók többnyire a külföldi vagy legalább a távolabbi nagyobb piacokat keresik fel iparcikkeik elárúsítása végett, s így a fegyintézetek vidékén levő kisipar elől a tért nem foglalják el.

De még azon esetben is, ha állami munkákkal és egyéb nagyobb megrendelésekkel vétetnék is folyton igénybe a fegyintézeti iparüzlet, még akkor sem lehetne teljesen mellőzni az ugynevezett váltó-munkákat, vagyis az egyes darabokat illető magán megrendeléseket, azon okból, mert az ily váltó-munkák különféleségüknél fogva leginkább szolgáltatnak alkalmat az illető iparszakban dolgozó fegyencznek teljes kiképzésére; mert ha például a fegyencz mindig csak katonaruhát varr, a polgári öltöny kiszabását s elkészítését meg nem tanulja; ha a fegyencz mindig csak irodai asztalt készít, bölesőt összeállítani nem fog tudni; ha pedig mindig csak fegyencz-bakancsot varr, uri vadász-csizmát vagy finom női-topánt nem lesz képes előállítani, ha ilyenek készítésére is alkalmilag be nem gyakoroltatik. A váltó-munka is szükséges tehát, s az azokkal való üzlet ellen sem tétethetik kifogás, kivált akkor, *ha azok lehetőleg az azon vidéki piaci árak szerint vállaltatnak s adatnak el.*

Továbbá a fegyintézeti iparüzlet folytatásánál nem tévesztetik szem elől *a hazai ipar fejlesztése sem*; minél többféle iparnemek alkalmazása s a nélkülözhetetlen mindennapi iparágak folytatása mellett, fokozatos a törekvés az országban még kevésbé vagy épen nem üzött külföldi iparágak meghonosítására is, a mennyiben az ezek betanításával járó nehézségek legyőzhetőek, s a készítmények veszteség nélkül értékesíthetőeknek mutatkoznak.

Végül kiváló figyelem fordítatik arra is, *hogy a fegyenczek* kedvet nyerjenek a munkához s *lehetőleg teljesen kiképeztessenek az illető mesterségekben.* A fegyenczeknek nagyobb ösztönzésül biztosított kereseti vagy jutalom-díj engedélyezése által alkalom nyújtatik arra, hogy letartóztatásuk alatt oly tökécskére tehessenek szert, melyből kiszabadulásuk alkalmával tisztességes ruhát, s az elsajátított mesterségük folytatásához szükséges műszereket beszerezhessék, szabadulásuk után rövid ideig, míg munkához juthatnak, magukat fentarthassák; sőt ismereteik gyarapítása,

illetve érzelmeik nemesítése végett, az is meg van engedve, hogy az igazgatóság kezelése alatt álló keresményük egy részén hasznos könyveket vásárolhassanak, vagy annak egy részével gyámtalanul maradt családjukat is segélyezhessék. Az illető iparágban magát kiképzett jóviseletű fegyencnek kérelmére, szabadulása alkalmával, külön iparlevél vagy bizonyítvány is állittatik ki, mely ajánlásul szolgálhat képzettségének igazolására a végből, hogy mint mesterlegény vagy iparos, valamely iparosnál vagy gyárban alkalmazást nyerhessen; sőt nem ritkán az ily egyének részére már előre helyek is kerestetnek s azok el is helyeztetnek.

A productiv munka egyik leghathatósb tényezője korunkban a társadalom fennállásának, s az semmi körülmények között, tehát a fegyházban sem lealázó s nem szégyenítő, sőt a ki rá szokik a szorgalmas munkásságra, bárhol szokjék is ahoz, ez által erkölcsileg emeli személyének értékét, s ez által oly tökére tesz szert, melylyel méltó helyet vívhat ki magának polgártársai között a társadalomban. S ha a fegyenczek közül nem is mindannyian, de nagyon számosan, a fegyintézetben szigorú rendhez, tisztálkodáshoz, mértékletes életmódhoz, fegyelemhez, s indultaik mérsékléséhez, türelemhez, s az elemi vagy polgári iskolai ismeretek elsajátításán felül még szorgalmas munkássághoz is szoktattatnak: ezek által, midőn a fegyintézet falait elhagyják, mintegy megújulva, átalakulva térnek ismét vissza a szabad életbe, s a társadalom, az állam hasznos tagjait nyeri bennök; a fegyházak népessége pedig apad, mert a visszaesők száma kevesbedik, s ezen erkölcsi nyereség mellett apadnak a rendőri s bírósági teendők valamint a letartóztatással járó költségek is, s így a mi a nemzeti vagyonból a fegyintézetek fenntartására fordittatik: kamatokkal fizettetik az vissza ismét a nemzeti vagyonnak.

Midőn ezeknél fogva a jelen alkalommal a nagy közönség, valamint a vállalkozók figyelme az országos fegyintézetek iparüzleteire s azok üzleti érdekeinek részvétteljes felkarolására irányoztatik, egyszersemind ezen iparüzletek iparüzleteinek egy része a jelen országos kiállításon azon reményben mutattatik be, hogy az a nagy közönség elismerésével fog találkozni.

A kiállításon, mint a mellékelt jegyzékből kitünik, a kiállítás színhelyéhez legközelebb eső *váci* orsz. fegyintézet iparüzlete vett tényleges részt, s ugyan ennek iparüzletéből került ki a czimtábla is; darab számra a legtöbb czikket az illavai fegyintézet iparüzlete küldötte be; kevesebbet, de jelentőségteljes készítményeket állított ki a lipótvári; a távollevő szamosujvári fegyintézet pedig csak három tárggyal értékesíthet a fegyintézeti kiállítási csoportot.

A munkácsi fegyintézet iparüzlete, távolságától eltekintve, főrészen azon okból nem vett részt a kiállításban, mert ennél oly tárgyak, melyek a kiállítás helyéhez közelebb eső és a kiállításban résztvevő más

fegyintézetek iparüzletei által is fel nem mutathatnának, nem készítettnek; hasonló tárgyakból pedig többrendbeli mutatványnak kiállítása fölöslegesnek találtatott.

A mária-nostrai országos nő-fegyintézet pedig azon okból nem vett részt a kiállításban, mert oly iparcikkokkal, melyekkel női-munka iparát méltón képviseltethette volna, ezuttal készletben nem rendelkezett; új tárgyak készítettése pedig, a megrendelt és sürgős munkák félbeszakítása mellett is, csak huzamosb időt vett volna igénybe.

A fegyintézetek iparüzleti viszonyainak ismertetésére a közelebbi részletek szolgáljanak.

I.

Az illavai országos fegyintézet iparüzlete.

Ezen országos fegyintézet Trencsénmegye Illava mező-városában fekszik. Az 1000 lakossal bíró Illava mezőváros el van látva kir. járás-bírósággal, szolgabírói hivattal, pósta s nappali szolgálattú távirda-állomással és takarékpénztárral.

Közlekedési vonalai a következők: a város mellett a fegyintézet alatt foly a Vág vize, mely, kivéve a téli jeges és a nyári száraz hónapokat, talpak- vagy tutajokkal járható, s rajta igen nagy mennyiségű fenyőfa, deszka, lécz és zsindely szállittatik le Liptó-, Turócz-, Árva- s Trencsénmegyékből a Dunára Komáromba, innen Budapestre és tovább. A Vágfolyam a fegyintézetre nézve annyiból bir jelentőséggel, hogy a fönnebb érintett és még egyéb fa-anyagbeli szükségleteit is azon szerkezheti meg; továbbá a fegyintézetben gőzerővel évenként nagy mennyiségben gyártott bükkfa parafin-kenőcs-dobozokat rakaszokban oleos módon talpakon Budapestre szállittathatja. A fegyintézetnek közvetlen szállító-vonalát képezi a városon keresztül vonuló s jó karban tartott azon államut, mely az osztrák államvaspálya egyik állomását képező pozsonymegyei Diószegtől Nagyszombaton, Vágujhelyen, Trencsénen, Illaván, Zsolnán keresztül a galicziai határszélen fekvő Dukláig vezet. Ezen államut mentében északi irányban, Illavától 57 kilométer távolságra, Zsolna városánál van az oderbergi vaspályavonal, melyen felfelé Morvaország felső részével, Sziléziával, Galicziával, Cseh-, Szász-, Poroszországgal s a többi északi államokkal is lehet a fegyintézetnek közlekedni. Zsolnától dél-keletnek az oderbergi vasutvonalon legközelebbi közlekedése van a fegyintézetnek a szépesi városokkal, Eperjessel, Kassával s innen folytatólag a vasuton egyrésztől Miskolczczal, másrésztől Sátoralja-Uj helylyel, Ungvárral, Beregszászszal, Nagy-Szóllóssal, Mármaros-Szigettel és Szatmár-Németivel. Az oderbergi vasuthoz Rutkánál csatlakozik a magyar államvaspálya, melyen a fegyintézetnek legközelebbi közlekedése

van a magyar államvaspálya melletti vidékekkel egész Budapestig, továbbá Budapestent át a dunántúli városokkal, a magyar nyugoti vaspálya mentében le Horvátországig; nemkülönb Budapestartól az osztrák államvaspálya mentében Czegléd-, Kecskemét-, Szegeddel stb. Erdélynek, Nagyvárad, Temesvár, Arad vidékének, vagyis Magyarország keleti ugy délkeleti részeinek, valamint Oláhországnak és Szerbiának is legközelebbi közlekedése van Illavával Szolnokent át Hatvan felé, hol a magyar államvaspálya érintetik; Debreczentől pedig Nyiregyháza, Tokaj, Miskolcz, Fülekekent, hol a magyar államvaspálya szintén érintetik. Illavától dél-nyugat felé az államuton 19½ km. távolságra esik Trenesén sz. kir. város, hol a vágvölgyi vaspálya veszi kezdetét, melyen a fegyintézet egyfelől Nyitra-, Bars-, Hontmegyékkel egész Váczig, más irányban pedig Pozsonyon és Bécsen át Sopron- és Vasmeigyékkel, valamint Stajerországgal, Ausztriával, Bajorországgal s déli Morva- és Csehországgal közlekedik.

A fegyintézet iparüzlete a tisztviselők szabályszerű felelőssége alatt teljesen házilag kezeltek, ennél fogva mindennemű iparághoz az anyag is az intézet által szereztetik be, kivéve a katona-ruhavarráshoz, — melylyel mintegy 70 fegyencz foglalkozik, — kívántató anyagokat, melyek kiszabott állapotban az illető consortium által szállítatnak. A fegyintézet főiparát faipar-cikkkel képezik, s gyártmányainak piacza kiterjed Magyarországon felül Ausztriára, Cseh-, Morvaországra, Sziléziára, Galiciára s Poroszországra.

A lefolyt 1878. évben Budapestent 10,083 forint 50 kr., Bécsben 5883 frt 18 kr., Felső-Magyarországon 2596 frt 50 kr., Szilézia s Morvaországban 2390 frt 43 kr., Csehországban 1190 frt 51 kr., Szlavonországban 775 frt 36 kr., s Poroszországban 364 frt 58 kr. értékű iparezikkek árusítottak el.

A fegyintézeti iparüzletnél a következő iparágak folytattatnak, melyekre megrendelések elfogadtatnak, u. m.: a *czipészet, szabóság, asztalos, esztergálos, kádár, lakatos, bádogos, kovács, bogár, kapta- és sámfa s kárpitos munkák*, továbbá a gőzerővel gyártott *parafin-kenőcs dobozok, gyufamártó rámaik s gyufamártó lapok*. A fegyintézet ezen gyártmányai közül, az alább megnevezettek, mint kereskedelmi árúk, a következő áron szoktak a vidékre nagyobb mennyiségben megrendeltetni, u. m.:

1. *Esztergályos iparcikkek: szekrénylábak*, 1878-ban eladatott ezekből 44,515 darab és pedig a fényezetlenekből 65-től 95 cmtr magasságig 100 darab 2 frttől — 3 frt 80 krig; a fényezettékből pedig ugyanazon nagyságban 100 darab 2 frt 80 krtól — 4 frt 50 krig.

Reszelnyelek, ezekből eladatott a múlt évben 11,277 darab, és pedig a fényezetlenekből 9—15 ½ cmtr. hosszúságig 100 drb 2 frt 10 krtól — 3 frt 10 krig; a fényezettékből pedig, rézkarikával, ugyanazon nagyságban 2 frt 80 krtól — 4 frt 50 krig.

Vésőnyelek, ezekből eladatott a múlt évben 13,000 darab, egy vas-

karikával, 10—15 cmtr. hosszúságban, 100 drb 2 frt 10 krtól — 3 frt 90 krig; két vaskarikával pedig 5 frtért.

Fiókgombok, ezekből a mult évben eladatott 35,350 drb, a fényezetlenek 100 drbja 90 krért, s a fényezettéké 1 frt 40 krért.

Rézlemezzel bevont kályhaajtó gombok, ezekből eladatott 135,167 darab, 100 drb 85 krtól — 2 frt 60 krig. Bevonatlan kályhagombok, ezekből eladatott 46,640 drb, a fényezették karika nélkül 1 frt 40 krral, karikával pedig 1 frt 90 krral.

Koporsólábak, ezekből eladatott 3033 drb. 30—100 milliméter magasságban, 2 frttól — 3 frt 80 krig.

Varrógép-hajtófák, ezekből eladatott 6800 drb, 4 frttól — 5 frtig.

A fényezett vasalónyelek 100 darabja 4 frt 50 kron, a sarlónyelek 100 drbja 1 frton s a cipész-árnyelek 100 drbja 1 frt 60 krtól — 2 frt 10 krig adatott el.

2. *Asztalos iparcikkek: fűrészkeret* 1878-ban eladatott 12,220 pár, 10—15-től 26—35 cmtr nagyságig, bükkfából, darabja 14 krtól — 17 krig; gyertyánfából pedig darabja 15 krtól — 24 krig.

Koporsókhöz való medvelábak, ezekből eladatott 4997 drb, 45—95 millimeter nagyságban, 100 drbja 2 frt 60 krtól — 8 frt 50 krig.

Sulytartó-dobozok, ezekből eladatott 2591 drb és pedig fényezettéknek 100 drbja 5 frt 50 krtól — 8 frt 50 krig, s fedéllel 14 frttól — 18 forintig.

Kaptafák, ezekből eladatott 10,330 drb, és pedig gyermek kaptafáktól kezdve paraszt kaptafáig, 100 drbja 6 frttól — 35 frtig; a férfi ékes kaptafáknak gyertyánfából 100 drbja pedig eladatott 50 frton.

Sámfák, ezekből eladatott 2220 drb; topánka-sámfától kezdve egész a ránczos és a szabályozó két hátulsó részszel s két pár fejcskével bíró sámfáig, 100 darabja 27 frttól — 250 frtig.

Ványoló deszkák, félmagasak, magasak, csavarokkal, 30 frttól 60 frtig; továbbá *vargacsiptetők*, 30 frton; nemkülönben *martágítók*, lábfejgéppel, darabja 2 frt, *izomtágítók*, lábfejgéppel, drbja szintén 2 forint.

Összezsukható festett *kerti székek*, drb 1 frt 55 krért, szalma- és nádfonatu székek, drbja 1 frt 72 krért. — Vidacs-féle jeles szerkezetű *szelelő rosták*. Ezeken felül az asztalos iparüzletben készítettnek s gyári áron megrendelhetők mindennemű festett, fényezett és faragott butorok, kárpitos munkák, házi s konyhai eszközök.

3. *A gőzfűrész gyári üzletben* készítettnek: *gyufamártó-keretek*, Seebolt-féle rendszer szerint, melyekből a mult évben 5305 drb adatott el, ára egészben 1 drb 65 kr. — *Gyufamártó lapok*, ezekből eladatott a mult évben 268,118 drb, ára 1000 drbnak 6 frt. — *Parafin dobozok*, ezekből eladatott a mult évben 5741 rakasz, mely összesen 1.722,300 drb dobozt tartalmazott; ára egy rakasznak $\frac{1}{8}$ rész kilóstól — 1 kilósig 1 frttól — 2 forintig.

4. *A czipész- és szabó-iparnál* készíttetnek a legdurvábbtól kezdve a legfinomabb katonai- s polgári lábbelik s öltönyök.

5. *A kádár-iparnál* mindenféle puha- és keményfa-edények készíttetnek, melyek között a sörszállító 50 literes erős hordó drbjá 2 frt 55 kr.

6. *A kovács- és lakatosságnál* az ezen iparágakhoz tartozó mindennemű munkák a legfinomabbakig pontosan elkészíttetnek; készíttetnek: erdő tisztító-kések, jelző-balták, fa- és sövénynyeső ollók, tűzoltó-szekerczék, balták, kalapácsok; itt készíttetnek a kir. ügyészségi börtönökben folytatott kosárkötési iparüzlethez szükségelt vasszerszámok is a legujabb berlini minta szerint, stb.

Végül a *bognár iparnál* készíttetnek mindennemű szekerek, a közönséges paraszt kocsitól kezdve a lackirozott s kárpitozott uri hintóig, a legjutányosabb gyári áraikon.

Tájékozással az is megjegyeztetik, hogy a fönnebb érintett árak mellett a megrendelt árucikkek a trencsényi vagy a zsolnai vaspálya-állomásig az intézet iparüzlete által bérmentesen szállíttatnak el, s e szerint az árucikkek egységi áraiban már ezen szállítási díjak is betudvák.

A fegyintézet igazgatója ez idő szerint: *Kovács Ernő*.

II.

A lipótvári országos fegyintézet iparüzlete.

A lipótvári országos fegyintézet Nyitramegyében, sík lapályban, körülbelül 900 méter távolságra a Vágfolyamtól, annak jobb partján, Galgócz mezőváros átellenében fekszik, s hatszögű csillagalakban épült erődítési fal által van körülveve. A legközelebb hozzá fekvő jelentékenyebb helyek: egyfelől Vágújhely s Trencsén, másfelől Nagyszombat és Pozsony, melyekkel a vágvölgyi vaspálya által áll összeköttetésben, ezen vasutnak egyik állomását is képezi, s ezzel együtt posta- és távirida-állomással is el van látva; másfelől pedig összeköttetésben áll Nyitrával s az osztrák államvaspálya diószegi és galántai állomásaival jókarban tartott országutak által.

Az iparüzlet ezen fegyintézetben is teljesen házilag a tisztviselők felelőssége alatt kezeltetik, s az iparcikkek értékesítése részben egyes megrendelések és eladások, részben pedig állandóbb s nagyobb megrendelések útján fogatosítottatik.

Az iparüzlet által folytatott mesterségek a következők:

1. *A czipészet*, mely átlag 50—60 munkással folytattatik s évenként körülbelül 12,000 frt értékű gyártmány állíttatik elő. A czipész gyártmányok árai a következők:

	frt krtól	frt krig.		frt krtól	frt krig.
Férfi bakancs párja . . .	—	3 60	Férfi cipő párja . . .	4 50	6 —
Női „ „ . . .	—	2 —	Női félczipők párja . . .	1 80	2 50
Kórházi papucs „ . . .	—	1 —	Férfi „ „ . . .	3 50	4 —
Gyermek cipő párja a nagyág szerint . . .	50	2 50	Fiú csizma párja nagyág szerint	2 50	6 —
Női cipő párja az anyag minősége szerint . . .	3 —	4 —	Férfi csizma párja az anyag s kiállítás minősége szerint	8 —	14 —

2. *A szabóság*, mely 220—260 munkással folytattatik. Ezen iparág leginkább állami munka által tartatik fenn; de magán munkák is felvállaltatnak; — az árak alku szerintiek.

3. *Az asztalosság*, mely 40—50 munkással folytattatik. Az asztalosságnál mind épületi munkák, mind pedig festett és fényezett finom butorok és konyhaszerelvények felvállaltatnak; ezen iparág keretén belől még néhány esztergályos, üveges, ács és lakatos is nyer foglalkozást. — Ezen iparág készítményei szintén alku szerintiek.

4. *A bognárság*, mely 20—25 munkással folytattatik. — Felvállaltatik mindennemű bognármunka a szükséges vasalással alku szerint; mert az ezzel egybekötött *kovács-műhelyben* is mindig 8—10 nagyobbbrészt már künn tanult kovács s e mellett 1—2 bádogos is nyer foglalkozást.

A cipész-, asztalos- és bognár-iparozikkek a közel vidéken is, de leginkább Pozsonyban és Bécsben találnak jó piacra, mert a munka, mely kiállittatik, solid, az árak jutányosak, s innen a nevezett helyekre a szállítási költségek sem magasak. Legnagyobb forgalommal bir azonban:

5. *A kötélverő gyár*, melyben folytonosan 120—140 ember foglalkoztatik, s évenként 400—500 métermázsa nyers kender, 24—30 ezer forint értékű különféle spagát, zsineg, kötél és terhelő-árakra dolgoztatik fel. Ezen iparozikkek ára a következő:

A) Spagátok.

1. Egyágúak:

klgr.	frt kr.
1 vastagabb kötöző fonál (Bindfaden)	— 70
1 vékony „ „ „	— 80

2. Kétágúak:

klgr.	frt kr.
1 3-as számú durva spagát (Czukur-spagát)	— 50
1 4-es számú zsákkötő zsineg	— 55
1 Ugyanaz finomabb anyagból	— 65
1 5-ös számú vékonyabb zsákkötő	— 62
1 6-os „ „ csomagoló spagát kereskedők számára	— 75
1 Ugyanaz kissé vastagabb minőségben	— 70
1 8-as számú varró spagát	— 90
1 12-es „ „ „	1 15
1 16-os „ „ „	1 20

3. Háromágúak.

klgr.	krtól — krig.
1 cserkötő zsineg minőség szerint	50 — 60
1 dohányfűző zsineg minőség szerint	65 — 70
1 ólmozásba való zsineg	— — 90
1 1-ső és 2-ik számú vastag rebzsinor	— — 80
1 3-as számú vastag rebzsinor	— — 85
1 4-es és 5-ös számú vékony rebzsinor	— — 90

B) Ter helők:

mtr. mm.	kr.
1 45 széles kárpitós terhelő (Sattlergurten)	4
1 70 „ ugyanaz	7
1 45 „ fonál terhelő (Fadengurten)	8
1 80 „ ugyanaz	12
1 45 „ spagát-terhelő (Spagatgurten)	10

mtr. mm.	kr.
1 80 széles spárga-terhelők	14
Megjegyeztetik, hogy a terhelők csak 17—42 mtr. hosszúságú végekben szállítatnak.	

C) Kötelek és kurta áru.

klgr.	frt kr.
1 pintér, rudazó, vontató s minden-nemű vékonyabb és vastagabb kötél az anyag minősége szerint 60 krtól —	90
100 csomagoló kötél (Packleindl) kócz-ból, 34 mtr. hosszú	26 —

drb.	frt.
100 istráng könnyű szekérre	13 —
100 hosszú istráng könnyebb terhekre	20 —
100 vastag „ nagy teherhordó szekerekre	30 —
100 waggonvontató istráng	50 —
100 közönséges kötőfék	13 —
100 erősebb minőségű kötőfék	20 —
100 igen erős lószőrrel vegyítve font kötőfék	30 —
100 marhakötél	9 —
Megjegyeztetik, hogy ezen árak mind a lipót-vári vaspályaállomástól számíttatnak.	

Mióta a vágvölgyi vaspálya megnyitott, a kötélverő gyártmány forgalma mind élénkebbé lön, s mai nap nem létezik jelentékenyebb város Magyar- és Horvátországban, melynek piacán nem fordulnának elő a lipótvári fegyintézeti iparüzlet kötélverő gyártmányai; sőt alsó és felső Ausztriába, Krajna és Stájerországba nemkülönben Morvaország- és Sziléziába is számos szállitmány eszközöztetik; sőt újabb időben tengeri hajókötelek is készíttetnek; az országbeli összes igazságügyi hivatalok pedig mind innen láttatnak el spagátokkal.

Minthogy a kiállításon ezen fegyintézet részéről gazdasági termé-nyek is mutatják be, ezekre vonatkozólag felemlítettik, hogy évenkint 20—25, a szabad életben is földműveléssel foglalkozott, s büntetésének már nagyobb részét kitöltött jóviseletű fegyencz a földműveléssel is foglalkoztatik, az intézetnek falai körül levő 80 holdnyi földterületen. A természet-nyek mind az intézet céljaira, részint a konyhában és sütődében, részint pedig a házi gazdaság egyéb ágánál, a lovak és ökrök takarmánya-képen, a szalma pedig a fegyenczek szalmazsákjainak kitömésére hasz-náltatnak fel. A mezei gazdasázból nyert tiszta haszon évenkint 2800—3600 frtot tesz, mely összeg az iparüzlet tiszta jövedelmével együtt évenként a galgóczi kir. adóhivatalba szokott beszállítatni.

Az intézet ez idő szerinti igazgatója: Szabó József.

III.

A mária-nostrai országos fegyintézet iparüzlete.

Az osztrák államvaspálya Budapest és Bécs közötti vonalának szobbi állomása közelében, Hontmegyében fekvő mária-nostrai országos nőfegyintézet, mint már fönnebb említettett, a keresztény szeretet leányai által kezeltetvén, ugyanezen testvérek által eszközöltetik, saját száma-dásukra, a felügyeletükre bizott nőfegyenczek foglalkoztatása is. A fe-gyenczek három irányban foglalkoztatnak, u. m.: a) *belső házi munkával*, hova tartoznak; a tisztogatás, ruhajavítás, sütés, főzés, mosás, vasalás; b)

külső házi munkával, hova tartoznak: a földművelés, kertészkedés és major-sági munka, a mely munkákra az azokra alkalmazott fegyenczek oksze-rüleg be is taníttatnak; c) *tulajdonképeni iparüzleti munkával*, ily munkák: a durva (comiss) varrás, finom varrás, szegélyezés, horgacsolás, kötés, reczemunka, közönség himzés, tüllhimzés, közönséges és finom csipke-készítés, virágcsinálás, cipészet és tollfosztás. Ezen iparüzleti munkákkal folyton átlag 200 nőfegyencz foglalkoztatik. A munka általában kézilég és nem gépekkel folytattatik. Az iparüzlet általában megrendelésre dolgozik, s minthogy mérsékelt árak mellett, solidan, választékosan, finoman, jóíz-léssel s mindenkor — ha kívántatik — divatszerűleg is állítja elő ipar-czikkeit: mind a bel- mind a külföldről rendszerint oly számos megren-delésnek örvend, hogy sokszor csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel képes az elvállalt megrendeléseknek a kívánt határidőre eleget tenni. Egyházi ruhák: papi öltönyök, karingek, oltár-terítők s kendők, oltári virágok, uri kiházasítási fehérnemű szükségletek, — melyekhez többnyire az anya-gok is adatnak, — a köznép fehérnelédjei számára lakodalmi virágok s ruhadiszitmények, képezik a megrendelések legnagyobb részét.

Ezen fegyintézetben az iparkodó és jóviseletű fegyenczek nemcsak a vallásosságban s iskolai ismeretekken gyarapíttatnak, de mig egyrészlől elsajátítják a rendet, tisztaságot, s a helyes beosztás szerinti gazdasz-szonykodást, jártasságot szerezvén a földművelésben, kertészetben, állat- s baromfitenyésztésben, főzésben, sütésben, ruhatisztításban; ugy másrészlől a legfinomabb női munkákat is megtanulják, melyekkel szükség esetén kenyerüket kereshetik. Számosan az innen kiszabadult szegénysorsu haja-donok közül a testvérek által szobaleányoknak helyeztetnek el s kiváló megelégedéssel alkalmaztatnak.

A fegyintézet ez idő szerinti igazgatója: *Schreiner* Dominika, test-vér-főnöknő.

IV.

A munkácsi országos fegyintézet iparüzlete.

A munkácsi kir. országos fegyintézet Beregmegyében fekszik s a régi időktől fogva fennálló *munkácsi várban* van elhelyezve, mely Mun-kács városától délnyugatnak 1200 méter távolságra, a Latorcza folyam balpartján kiemelkedő hegynek ormán áll.

A közlekedés Munkácsesal s így a fegyintézettel is első sorban a magyar észak-keleti vaspályán, melynek Munkács végállomása, s a Bereg-szász, valamint Máramaros-Sziget és Ungvár városok felé vezető jó kar-ban tartott országutakon eszközöltetik.

Ezen fegyintézetnél is az iparüzlet teljesen házilág kezeltetik, s

egyed nagyobb s állandóbb megrendelések kivételével, az iparczikkék értékesítése, eladása is házilag eszközöltetik.

Ezen fegyintézet iparüzleténél is a folytatott iparágakban alaposan képezett munkavezetők vannak alkalmazva, kiknek feladatuk a fegyenczeket az illető mesterségre kellően betanítani, és a megrendelt munkák szakszerű elkészítése fölött felügyelni.

A különböző iparágaknál feldolgoztatandó anyagok részben nyilvános árlejtés útján, részben pedig első kézből, nagyobb mennyiségben s a legjobb minőségben, és kivétel nélkül készpénz fizetés mellett szereztetnek be.

Nagyobb terjedelemben a következő iparágak üzetnek, u. m. a cipészet, szabóság, asztalosság s a bognárság. Ezekon felül kisebb mértékben folytattatnak még az esztergályos, kovács, lakatos, könyvkötő és kefekötő, valamint a takács mesterségek is.

1. *A cipészetnél* lábbeliek magán megrendelők számára a következő áron állittatnak ki:

pár	frt krtól — frt krig.	pár	frt krtól — frt krig.
1 csizma, borjúbőrből . . .	6 — — 9 —	1 női elülfűző chagrain és kesztyűbőrből	3 — — 3 50
1 „ chagrainból . . .	5 — — 8 —	1 női elülfűző lackbőrből . . .	3 50 — 4 —
1 „ muszkalackból . . .	10 — — 11 —	1 „ „ ruganyoszipő borjúbőrből	2 — — 4 —
1 „ muszkalackbőrből . . .	7 — — 10 —	1 női ruganyoszipő zergebőrből	3 — — 4 50
1 férfi cipő borjúbőrből . . .	3 — — 4 50	1 női ruganyoszipő lackbőrből	3 50 — 4 50
1 „ „ chagrainból . . .	3 — — 5 50	1 női ruganyoszipő chagrainbőrből	2 — — 3 50
1 „ „ muszka- és simalackból	4 — — 5 —		
1 férfi cipő muszkalackbőrből	4 50 — 5 —		
1 női elülfűző borjúbőrből . . .	2 — — 3 50		

Botosok és női cipők a megrendelőnek saját posztó-anyagjából is elkészítettnek.

Ezen iparágnál a Királyhágón inneni összes kir. ügyészségek felügyelete alatt álló börtönöknél és fogházaknál alkalmazott börtönőrök számára évenként 1800 pár csizma, a kir. ügyészségi hivataloszolgák számára pedig évenként 180 pár borjúbőr topán, továbbá az érintett börtönökben letartóztatott rabok számára évenként 1000—1100 pár fegyencz bakancs tehénbőrből, valamint 250 pár kórházi papucs is juhbőrből (párja 1 frtért) készítettetik. A közös-hadsereg számára évenként átlag 1200 pár katonai csizma fejtetik borjúbőrrel párja 3 frton.

A bőrhulladékokból nagy mennyiségben kézikorbácsok és játszólabdák készítettetnek; a korbácsok dárajának ára 10—50 krajczár, a labdaké pedig 5—10 kr.

Ezen iparágnál rendszeren 120—130 fegyencz foglalkoztatik, s az évenként beszerzett és feldolgozott bőr és egyéb mellékanyagnak pénzértéke 24,000 frtot tesz.

2. *A szabósági iparág* leginkább csak az ezen fegyintézeti őrszemély-

zet egyenruházatának, és az itteni fegyintézetben, valamint a környékbeli kir. ügyészégi börtönökben letartóztatottak számára szükséges alsó-, ágy- és tisztogatási ruhaszerelvények elkészítésére és kijavítására terjed. Azonban készíttetnek a hadsereg számára katonai egyenruházatok is. Ezen iparágnál rendszeren 50—60 fegyencz foglalkoztatik. Az évenkint feldolgozott anyag értéke 4800 forintra megy.

3. *Az asztalos és ezzel kapcsolatos esztergályos iparágnál* mindenemű keményfa (massiv), puhafa, furnirozott és fényezett, valamint természetes színre festett puhafa butorok, házi és konyhai eszközök, s Kunczeffé iskolai butorszerelvények készíttetnek, és pedig a többi között:

drb	frtől — frtig	drb	frtől — frtig
1 fényezett keményfa (massiv) ágy	18 — 24	1 fényezett 1 ajtós szekrény	18 — 24
1 „ puhafa furnirozott ágy	16 — 20	1 festett 2 ajtós szekrény	15 — 20
1 tetszés szerinti színre festett puhafa ágy	5 — 7	1 „ 1 „ „	10 — 15
1 fényezett keményfa asztal 12 személyre	20 — 25	1 fényezett mosdó „	8 — 10
1 fényezett puhafa asztal furnirozva, 12 személyre	18 — 22	1 festett „ „	6 — 8
1 tetszés szerinti színre festett puhafa asztal	3 — 8	1 fényezett étszekrény (kredenz)	10 — 15
1 fényezett 2 ajtós szekrény	24 — 30	1 festett étszekrény	6 — 10
		1 fényezett éji szekrény	4 — 6
		1 festett „ „	3 — 4
		1 fényezett kemény faszék	2 — 3
		1 fényezetlen keményfaszék 80 krtól	— 1
		1 festett puhafaszék	50 „ 80 krig

Ezen iparágnál rendszeren 35—40 fegyencz foglalkoztatik, s az évenkint feldolgozott anyagértéke 1800 forintot tesz.

4. *A bogsnár iparágnál* mindenféle viz-, bor-, sör-, káposzta- és ugorkatartó edények és egyáltalában mindennemű kútvedrek, dézsák, kupák, kádak és hordók solidan és jutányosan előállíttatnak és pedig:

drb	frt krig.	drb.	frt krig.
1 1000 literes boroshordó 8 abronccsal és eresztő ajtóval	25 —	1 300 literes boroshordó 6 abronccsal	6 —
1 900 literes ugyanaz	24 —	1 200 literes boroshordó 6 abronccsal, eresztő ajtó nélkül	4 —
1 800 „ „	22 —	1 100 „ „ 4 abronccsal	3 —
1 700 „ „	20 —	1 50 „ „	1 50
1 600 „ „ 6 abronccsal	16 —	1 kisebb hordó	50 krtól 1 —
1 500 „ „	12 —	1 káposztáshordó	2 frtől 6 —
1 400 „ boroshordó 6 abronccsal, eresztő ajtó nélkül	8 —	1 ugorkáshordó	50 krtól 2 —

Megjegyeztetik, hogy a boroshordók hitelesítve adatnak el. Ezen iparágnál rendszeren 30—35 fegyencz foglalkoztatik, s az évenkint feldolgozott anyag értéke 1400 forintra tehető.

Ezen üzletben a többi között Schönborn gróf munkácsi uradalma számára, az uradalom saját anyagjából, timsószállítási célokra, évenkint 6000 darab 50 kilogram tartalmu hordó készíttetik, s darabja 14 krajczárral fizettetik.

6. *A kovács, lakatos és bádogos iparágak* nagyobb részben csak házi szükségletre folytattaknak ugyan: mindazonáltal magán megrendel-

sek is, különösen a bádigos munkákra, valamint eddig foganatosítottak, ugy ezentúl is elfogadtatnak.

Ezen iparágaknál rendszeren 7—8 fegyencz foglalkoztatik, és az évenkint feldolgozott anyag értéke 250—300 forintig terjed.

7. *A kefekötő* mesterséggel foglalkozó fegyenczek a fegyintézetnél nagyobb mennyiségben szükségelt kézi seprőn, porló- s ruhakeféken és meszelőkön felül, csizma- és lókeféket is készítenek; ezen iparezikkekéből az üzlet raktárra is dolgoztat, s így az eladásra készletben is tartatnak.

8. *A könyvkötészet* is főleg csak házi szükségletre folytattatik ugyan; de magán megrendelések is, valamint eddig jelentékeny számban előfordultak, ugy jövőre is elfogadtatnak.

9. *A takácsság* is csak kisebb mérvben üzetik, mely iparágnál kenderfonál egyszerű szövetekre is elfogadtatik.

Öregség vagy testi fogyatkozás folytán elgyengült fegyenczek *vászon-tépis és tollfosztással* foglalkoztatnak.

Az ország élénkebb közlekedési és kereskedelmi ponjaitól félreeső ezen fegyintézet nem levén azon kedvező helyzetben, hogy iparüzletét megrendelt munkákkal folyton elegendő mérvben elláthassa: a fegyenczek szakadatlan foglalkodtatása végett arra van utalva, hogy azon fegyenczek közül, a kik nem visszaesők, jóviseletűek s büntetésük legnagyobb részét is már kitöltötték és a kiknek a külső munkához kedvük van: számosan mezei munkákra is alkalmaztassanak. Az ily fegyenczek ez ideig a Schönborn Ervin gróf munkácsi uradalmi igazgatóságával kötött szerződés alapján, ezen uradalomnak a fegyintézethez közel eső földterületein és major-ságában, kellő felügyelet alatt foglalkoztatnak, fizetvén az uradalom egy fegyencz után napszám fejében a nyári hónapokban 30, a téli hónapokban pedig 24 krt, melynek $\frac{2}{3}$ -a a fegyintézet iparüzletét illeti, $\frac{1}{3}$ -a pedig a napszám fegyencz kereseti jutalomdíját képezi; ezen felül az uradalom a fegyenczekre felügyelő fegyőröknek fejenkint és naponkint 30 krajczár napidíjat fizet.

Ezen fegyintézet ez idő szerinti igazgatója: *Hatzinger Sándor*.

V.

A szamosujvári országos fegyintézet iparüzlete.

A szamosujvári országos fegyintézet az ország erdélyi északi részén, a Szolnok-Doboka megyébe kebelezett Szamosujvár szabad kir. város északra eső végén, a Szamosfolyam jobb partján fekszik, s rendes posta, és korlátolt csakis nappali szolgálattal berendezett távirdai összeköttetése van.

Közlekedési vonalai, melyeken anyagszükségeit és iparezikkeit szállíttathatja: a Szamosujvártól 30 kilométernyire eső apahidai vagy a 45 kilométernyire fekvő kolozsvári vasuti állomások; az első helyen

említett összekötő vasuti állomás annyival előnyösebb az utóbb nevezettnél, hogy a tengelyen szállítás rövidebb idő alatt s így olcsóbb fuvarbér mellett eszközölhető. Ezen vasuti állomások mindkettejétől, egészen közvetlenül a fegyintézetig, a közlekedés kövezett s teljesen jó karban fenntartott államuton ejthető meg. Bővebb tájékozás tekintetéből közöltetik, hogy az apahidai állomástól Szamosujvárig 100 kilo teher után 50—55 kr., a kolozsvári vaspályától pedig 70—75 kr. fizettetik. Kolozsvárról a szállítás valamely ottani kereskedőczég közvetítésével, Apahidáról pedig, — honnét posta útján az értesítő vevény egyenesen a fegyintézethez küldetik, — a fegyintézet által felfogadott fuvaros által hajtatik végre.

A fegyintézetben folytatott egyes iparüzleti ágak terjedelméről s a megrendelhető árucikkekről tájékozásul öviden a következő adatok szolgáljanak:

Az iparüzlet itt is teljesen házilag kezeltetik. Az iparüzletnél meghonosított és állandóan folytatott mesterségek a következők, u. m.

1. A *czipészet*. Ezen iparágnál finomabb férfi és női czipők csak megrendelésre készítettnek, de raktárra nem, s így készletben ezen fajú czikkekből misem tartatik; legerterjedettebbek és folytonos munkát adnak a durvább eszímák és bakkancsok, minthogy az erdélyi részekben levő kir. ügyészségi börtönök ebbeli szükségletei is itt állíttatnak ki. Ezen iparágban állandóan 40—50 fegyencz foglalkodtatik.

2. A *szabóság*. Ezen iparágnál is finomabb munkák csak megrendelésre készítettnek, s az üzlet ily munkák előállítására anyagokat készletben nem is tart. A tömeges munkát ezen iparágnál is a börtönökben letartóztatott rabok és a börtönöknél alkalmazott börtönörök ruházatának előállítása képezi. Ezen mesterséghez rendszeren 50—60 fegyencz van beosztva.

3. Az *asztalosság*. Ezen iparágnál a legfinomabb fényezett és faragott úri szoba butordaraboktól kezdve, lefelé a legegyszerűbb konyha- és kerti szerelvényekig, nemkülönbén az épület-felszerelésekhez tartozó megrendelt munkák is, kifogás nélkül előállíttatnak, s minthogy a faanyagok e vidéken aránylag olcsón szerezhetők be, a készítmények is igen mérsékelt áron számíttatnak fel. Ezen iparággal kapcsolatosan folytatatik az esztergályos mesterség is, — s e két iparágnál rendszeren 40 fegyencz talál foglalkozást.

4. A *kádárság*. Ezen iparágnál mindennemű e mesterség körébe tartozó munkák a kívánalmaknak megfelelőleg előállíttatnak; jelenleg ezen iparág csak 8 fegyenczet foglalkoztat ugyan, de nagyobb megrendések esetén, ez is fejlesztethetik.

5. A *kerekes vagy bogsnár iparnál* szekerek, kocsik, taligák, faboronák s e szakba vágó egyéb gazdasági eszközök folytonosan készített-

nek és pedig évekkel ezelőtt beszerzett s alkalmas helyen tartott száraz anyagból. — Ezen iparnál 18—20 fegyencz foglalkoztatik.

6. A *kovács és lakatos* mesterségnél szekerek, kocsik vasalása s egyéb gazdasági eszközök újbóli kiállítása és az elhasználtak kijavitása, a kádáriparnál készített hordók s más faedények abrincsolása rendes folyamatban van; a lakatosok pedig, — ide nem értve a műlakatosság nagyobb tanulmányozást igénylő munkáit, — az e szakba vágó czikkeket csinálják és tartósan készítik. E két mesterséghez 15—20 fegyencz van állandóan beosztva.

7. A *posztógyár*. Az éven át ezen vidékről nagyobb mennyiségben beszereztetni szokott tiszta gyapju csaknem kizárólag az ugynevezett halina-posztó és oly pokróczok előállítására fordittatik, minők a székesfehérvári orsz. kiállításra felküldettek s ott szemlélhetők. Minthogy az országos fegyintézetekben letartóztatott fegyenczek, valamint az ügyészségi börtönökben levő rabok téli ruházatára ily posztó, ágybeli téli takarónak pedig a fehér s fekete csikokkal szövött pokrócz használtatik, s minthogy a fegyintézetek s börtönök ebbeli szükségleteinek előállítására ezen fegyintézet iparüzlete van megbízva: ez az oka annak, hogy az itteni posztógyár csaknem kizárólag az érintett szürke halina-posztó és pokrócz-fajgyártására szoritkozik, mert csak ezek számíthattak eddigelé biztos kelen-dőségre. Gyárt azonban az iparüzlet egészen tiszta fehér szür-posztót is, de ezt csak előzetes megrendelés folytán s megfelelő foglaló letétele mellett eszközölheti. Az itt gyártatni szokott fehér szür-posztó egyébiránt minőségre nézve teljesen egyez a szürke posztóval, és szövetezése tetszés szerinti szélességben vagy 60 cm. vagy 117 cm-ben eszközölhető. A posztógyári iparág a fegyintézeti mesterségek között legnagyobb erővel folytatatik, úgy hogy ennél a téli hónapokban rendszerint 160—190 fegyencz nyer elfoglaltatást.

A megrendeléseket illetőleg megjegyztetik, hogy a posztógyárnál nagyobb mérvű megrendeléseknek csak ugy felelhet meg az iparüzlet, ha a megrendelés iránti lépések még a gyapju beszerzési időszak előtt, tehát május hóban határozottan megtétetnek; kisebb megrendelések azonban mind a pokróczokra, mind a posztóra minden időben elfogadtatnak s lehető gyorsan teljesítetnek. Hasonlólag készséggel fogadtatnak el más egyéb megrendelések is, melyek a fönnebb elősorolt többi iparágak körébe tartoznak.

A fegyintézet igazgatója ez idő szerint: *Czóbel Pál*.

VI.

A vácsi országos fegyintézet iparüzlete.

Ezen iparüzletnek különös előnyére szolgál, hogy a fegyintézet az ország fővárosától, Budapesttől, csak 32 kilométer (4¹/₄ mértföld) távolságra

Vácson, közvetlenül a Duna partján, s az osztrák államvaspálya budapest-bécsi vonalától 500 méternyire fekszik. A személyszállítási közlekedés Budapest és Bécs felé naponkint tizennégy ízben történik; Budapestre az út, vaspályán $\frac{3}{4}$, gőzhajón pedig $\frac{5}{4}$ óra alatt tehető meg; a teherszállítási közlekedés pedig minden közlekedési irányban vasúton és vízen a legélénkebb, a legkönnyebben s a legjutányosabban eszközölhető.

Ha már magában véve a vácsi fegyintézetnek az ország kormányzati, kereskedelmi és forgalmi központja, s a Duna és vaspálya közvetlen közelében való ezen szerencsés fekvése is az iparüzletnek oly előnyére szolgál, melyet a távolban fekvő többi orsz. fegyintézeteknek nélkülözniök kell; szerencsés helyzetben van ezen iparüzlet még az által is, hogy a házi kezelés itt hozatván be legelőbb, még annak idején a törvényhozás ezen iparüzletnek munkahelyiségek berendezésére 12,000 frtot, üzleti forgótőkének pedig 10,000 frtot szavazott meg, s az üzlet élére egy külön gondnoki hivatali állást is rendszeresített, melyeket a többi fegyintézetek iparüzletei mindez ideig érzékenyen nélkülöznek, kénytelenek levén ezen intézetek az üzleti tiszta jövedelemből évről-évre pár ezer forintot visszatartani, hogy az üzlet folytatásához legszükségesebb beruházásokat eszközhessék.

Mint hogy az országnak az erdélyi részekén kívüli területén levő bíróságok által egy évnél hosszabb tartamú börtönbüntetésre 20 éven aluli korban elítélt egyének szabályszerint ezen fegyintézetbe szállíttatnak be: ezen fegyintézetben legtöbb a fiatakkorbéli fegyenczek száma, s ezen fegyintézetnek iparüzlete is leginkább egy nagy ipariskola jellegét viseli magán. A fegyencz egyéni hajlamának figyelembe vétele mellett személyi és életviszonyainak leginkább megfelelő iparághoz osztatik, melybe szakképzett mesterek által fokról-fokra begyakoroltatik; legelőször is tanonczképen, jobb viseletű s az illető iparágban már jártas fegyencz mellé rendeltetik, utóbb időszakonként, a már tanusított munkaeredményhez mérve, mindig nehezebb és nehezebb iparcikk önálló előállításával bizatik meg, az iparág kellő elsajátítása után pedig önálló munkássá tétetik. Évenkint 120—150 így kiképzett iparos hagyja el a fegyintézetet.

A házilag kezelt iparüzlet készítményei részben közvetlen eladások, részben egyes megrendelések, *főrészen* pedig állandóbb vagy periodicus nagyobb megrendelések útján értékesíttetnek. Az iparüzlet, a központhoz való közelségénél fogva, valamennyi fegyintézet között aránylag a legtöbb állami megrendelésekkel dicsekedhetik. A többi között itt készíttetnek a méntelepeknél alkalmazott katonai ezredek lábbeliei s összes ruhái, a budapesti vakok intézetében, az országos és budapesti közkórházakban szükséges lábbeliek, a fővárosi állami rendőrség, az államvasuti, valamint a póstai altisztek, szolgák és levélhordók, a kir. ügyészségeknél alkalmazott börtönőrök és hivataloszolgák egyenruhái, börtönszerelvények, irodai és iskolai butorok, a hadsereg és honvédség ruháinak egy része, az összes

adókönyvek stb. Minthogy pedig sok oly gyakorlati, a fegyenczekre nézve előnyös iparág van, melynek iparczikkeire az államnak szüksége nincs: ezen iparágak meghonosítása érdekében a fegyintézeti igazgatóság, biztos és állandó megrendelések végett, oly jelentékenyebb s megbízható kereskedelmi és iparos cégekkel szerződik, kik az itt készített ily iparczikkeket külföldön vagy a nagyobb belföldi piacokon árusítják el.

A fegyintézeti igazgatóság készséggel lép tehát valamely gyakorlati iparág meghonosíthatása végett üzleti összeköttetésbe, ha ez által legalább 10 fegyencz számára állandó és megfelelő munka megrendelése biztosíttatik. Ennélfogva a kereskedők és iparosok figyelme ily üzleti összeköttetés létesítésére fölhívatik, mely szilárd vállalati akarat és képesség mellett számukra tisztességes hasznot hajt. Kerékgyártó, kovács, esztergályos, kalapos, bádogos, czipész s ezekhez hasonló gyakorlati irányu iparosok részére szorgalmas és munkaképes fegyenczek munkája 25—30 kr. napdíj mellett biztosíttatik.

A rendelkezésre álló vasuti, gőzhajózási és póstai közlekedés lehetővé teszi, hogy a fegyintézeti iparüzlet nemcsak nagyobb megrendeléseket, hanem egyes iparczikkeket is képes az ország minden irányába biztosan, gyorsan és olcsón szállítani; a már meghonosított és alább elsorolt iparágak körébe vágó iparczikkekre darabonkénti megrendelések is elfogadhatnak; írásbeli utmutatás után mindenféle butorok, beküldendő mérték vagy ócska ruha és lábbeli után ujak készíttetnek, rendeltetési helyökre pontosan utnak indíttatnak, az árak pedig mérsékelten számíttatnak. Különös ajánlatra méltók az itt készülő festett puhafa butorok, melyek esztergályos, szilárdsága és olcsósága minden kívánalmat kielégít.

A fegyintézeti üzlet meghonosított iparágairól, ezek terjedelméről s az egyes árakról, tájékozás végett, a következő értesítés adatik.

1. *A czipészet.* A fegyenczre, jövőjét tekintve, a legelőnyösebbekhez tartozó mesterség a czipész-iparág, mert csekély értékű műszerrel, külön üzleti helyiség nélkül, a legkisebb lakszobában is fönnakadás nélkül folytatható, s minthogy a készítmények általános napi szükséglet fedezésére szolgálnak, a czipész mindenhol keresetre talál, nemcsak a legkisebb községben, hanem tanyákon, még foltozásból is képes kenyerét biztosítani.

Bárha a folytonos ülés a tanulónak kezdetben nehezebbre esik, de minthogy a kar és mell folytonos és erősebb mozgásnak van kitéve: ezen mesterség a fegyenczek egészségének, tapasztalás szerint, felültrőbb hátrányára nem szolgál.

A fegyintézeti iparüzlet ezen ágánál foglalkoztatott fegyenczek száma 35—40 között váltakozik. Két varrógép használtatik. Evenkint 3000 pár különféle lábbeli állíttatik elő. Az iparczikkek változatossága miatt mindenre biztos és állandó ár megállapítható nem lévén: tájékozásul szolgáljon, hogy

pár	frt krtól	frt krig.	pár	frt krtól	frt krig.
1 magasszárú borjúbőr csizma	7 —	9 —	1 női-czipő szövetből, zerge-, vagy keztüőbőről	2 50	3 50
1 „ zerge „ „	7 —	8 —	1 leány-czipő szövetből, zerge-, vagy keztüőbőről	1 —	2 —
1 „ tehén „ „	6 —	7 —	1 gyermekczipő	— 40	1 20
1 fiú-csizma	1 50	4 50	1 csizmafejelés	3 —	4 —
1 férfi-topán zerge-, borjú-, vagy keztüőbőről	— —	5 —	1 férfi-lábbeli talpalás	— —	— 90
1 fiú-topán zerge-, borjú-, vagy keztüőbőről	1 —	3 —	1 „ borítás	— —	— 90

2. *A szabóság.* A fegyencz jövőjét tekintve: a szabóság is majdnem ugyanazon szempontok alá esik, mint a czipészet.

A szabóságnál 25 varrógép használata mellett 120–130 fegyencz dolgozik s évenként 50,000 drb különféle állami egyenruha varratik meg, melyek posztója leginkább a gácsi, losonczyi és pozsonyi magyar posztógyárakból való; ezen iparágnál magán-megrendelések ritkán fordulnak elő.

drb	krtól — frt krig.	drb	krtól — frt krig.
1 köpeny vagy téli kabát varrási díja	70 —	1 nadrág varrási díja	20 — — 50
1 könnyebb kabát varrási díja	40 — — 60	1 mellény varrási díja	20 — — 30

3. *Az asztalosság.* Az asztalosság, eltekintve azon körülménytől, hogy nagyobb értékű műszereket és tágasabb műhelyet igényel, — szintén egyike azon iparágaknak, melyek a fegyenczekre legelőnyösebbek, a kik különös előszeretettel is viseltetnek az iránt; az iparcikkek változottsága s nagyobb külső hatása a munkást folytonos érdeklődésben tartja. Magyarország nagymérvű és kitünő minőségű fa-termelése mellett hivatva van a keleti fejedelemségeket asztalos- és egyéb fa-iparral ellátni.

A fegyintézeti iparüzlet leginkább mindenféle csinosan festett lakbútorok, konyha-, nyaraló- és kerti szerelvények előállításával foglalkozik; jó eredménnyel készít fényezett bútorokat; ajtókat, ablakokat s egyéb épület-asztalossági munkákat is. Faragványos, esztergályos vagy berakott divatbútorok kellő izléssel állíttatnak elő. Ezen iparágnál állandóan 40–50 fegyencz foglalkozik s évenként 2–3000 drb különféle bútor készíttetik.

Bútorok, kellő biztosíték mellett, vidéki kereskedőknek bizományi elárúsításra is átengedtetnek; az iparcikkek a megrendelő kívánságához képest állíttatnak elő.

Tájékozásul a következő árak szolgálhatnak:

	frt.	frttól frtig.	
egyajtós erős festett chiffon-szekrény	11	festett ágy	4 8
kétajtós, ugyanaz	15	fődiszitményes festett ágy	— 10
háromfiókos ruhaszekrény	11	összecsukható cselédágy, ruhafiók-	
négyfiókos „	13	kal	— 8
konyhaszekrény	7	festett szoba-asztal	3 4
festett étsszekrény	10	főlnyiló festett ebédasztal	— 5
festett mosdószekrény	7	kihúzható festett asztal 12 sze-	
„ éjjeli „	3	méllyre	— 12

	frt krtól	frt krig.		frt krtól	frt krig.
festett keményfa-szék	—	1 —	ugyanaz két ajtós	18	30 —
keményfa-szék nádfonatu ülés- sel	—	1 90	fényezett ágy	14	30 —
góth-izlésű keményfa-szék nád- fonattal	—	2 50	diván-asztal	12	25 —
gyuró-deszka	1	2 —	fényezett kihuzó-asztal, huszon- négy személyre	25	30 —
teknő	1	5 —	faragványos fényezett étszek- rény	25	50 —
böleső	2	3 —	fényezett mosdó-szekrény	12	20 —
álló ruhafogas	2	4 —	„ éji „	6	8 —
könyv-állvány	2	4 —	állótükör (farész)faragvánnyal	8	10 —
fényezett egyajtós ruhaszekrény	15	25 —	fényezett íróasztal	15	50 —

Kivánatra ugy egyes iparczikkról, mint összhangzó egész butorzat fa-munkájáról s épület-munkákról is rajz és költségvetés adatik.

4. *Az esztergályosság.* Az esztergályos iparág az asztalossággal és műszer-készítéssel kapcsolatosan, ezek mérve szerint üzetik; a kiállítási butorokon levő esztergályos munkák mind itt készítették.

5. *Az ács ipar.* Az ács-ipar az épület-asztalossággal kapcsolatosan folytattatik; az üzlet ezen ága csakis iparczikkek előállítására, nem pedig egyszersmind a helyszinén való fölállításra terjed ki; az itteni ács-munkák, minthogy az ács-figyenczek egyszersmind az asztalos munkában is járta-sak, pontos és tiszta kivitelük által feltűnők.

6. *A kádárság.* Magyarország fa-, szesz- és bortermelési viszonyai között a kádárság egyik legelőnyösebb iparnak mondható; a nagy keresletet s azon körülményt tekintve, hogy csekély értékű műszerrel folytatható: a figyenczek jövőjére is igen előnyös; különösen a magyar munkás a kádár-mesterség iránt nagy előszeretettel viseltetik, s bámulandó gyorsasággal alig félév múlva már tökéletes hordókat képes önállóan előállítani; bürtönügyi szempontból épen e gyors elsajátíthatás is emeli ezen iparág előnyeit. A kádárság az egész testi erő igénybevételével és nagyobb mozgással levén kapcsolatos: igen egészséges foglalkozásnak mondható.

Ezen iparágnál naponkint 120—130 figyencz van állandóan elfoglalva, s évenkint 40,000 hektoliternyi ürtartalommal 12,000 darab hordó készítettik. A figyintézeti iparüzlet e tekintetben, az 1875. év óta fennálló jogviszonynál fogva, kizárólag Grunwald & Comp. budapesti gyári czégnak dolgozik, viszont e czég az intézet összes kádárait állandóan elegendő munkával ellátni köteles, mely kötelezettségének az mindenkor kitűnő pontossággal meg is felel. A hordókészítéshez magyarországi fa és abroncsvas használtatik, a kész hordó pedig mind külföldre szállíttatik. A hordók munkadíja hektoliterenként 20—30 kr. között váltakozik.

Az összes faiparoknál szükséges műszereket az iparüzlet maga állítja elő.

7. *A kovács-, lakatos- és bádogos-ipar.* Ezen iparágak a fa-iparoknál szükséges, vas-alkatrészek, záruk, vasalások, műszerek, kések, gyalúk,

kalapácsok készítésére, legujabban pedig gabona-rosták vaskereteinek előállítására vannak berendezve. Vasiparral csak 10—12 fegyencz foglalkozik.

A fegyintézeti igazgatóság, a bádigos iparág fejlesztése végett, vállalat-képes czéggel előnyös feltételek mellett hajlandó üzleti viszonyba lépni.

8. *A kefekötés.* Kefekötés csakis a saját szükséglet fedezésére folytattatik; ezen iparág kifejtésére komoly szándéku vállalkozónak előnyös feltételek biztosíthatnak.

9. *Az aranyozás és keret-készítés.* A keret-készítés, aranyozás és aranyléc-készítés az iparüzlet egyik kifejlődött s előhaladt fokon álló iparága; hasznos és alkalmas foglalkozást nyújt a nagyobb városi illetőségű fegyenczek számára. Ezen iparágnál állandóan 10—12 asztalos s 25—30 diszitő és aranyozó foglalkozik, kik évenként 30,000 drb különféle aranyozott és fényezett disztárgyat s két lécz-gép segítségével nagy mennyiségű arany-léczet és fényezett keret-léczeteket készítenek; e cikkek 1870. év óta Pfahn Károly és fia czég szakszerű vezetése alatt állíttatnak elő, mely ezeket részben Budapesten s Magyarország összes piacain, részben pedig Belgrádban és Bukarestben árusítja el; a nevezett czég a kérdéses iparcikkekben itt Váczon mindig nagy készletet tart s úgy egyes, mint tömeges megrendeléseket pontosan teljesít. Kívánatra külön árjegyzék és minta-nyomat bérmentve küldetik.

10. *A sodrony-szövés és rostás-ipar.* A rostás-ipar Kollerich Pál budapesti nagykereskedő és gyári czéggel tíz évre kötött szerződés alapján rendeztetett be, s ezzel sikerült a morva-gyártmány nagy részét a hazai piacokról kiszorítani. Az itteni iparüzletben készített hét erős szövészeiken naponként 70 méter rosta-szövet s évenként 100,000 darab rosta-fenek 15—20 fegyencz által készíttetik. A rosták Kollerich által Budapesten és Belgrádban árusíttatnak el. — A sodrony magyar bánya-termény.

A sodrony-szövés folytonos mozgással levén összekötve: egészséges foglalkozásnak mondható.

11. *A könyvkötészet.* Mig a közoktatásügyi miniszterium által kiadott s évenként 3—500,000 darabra menő népiskolai könyvek itt köttetnek be: a könyvkötészetnél állandóan 20—30 műveltebb egyén volt foglalkoztatva; azonban mióta e munka, a fegyintézeti iparüzleten kívül eső okok miatt, magán-vállalkozóra bízott: a fegyintézeti iparüzlet csakis az adókönyvek kötésére és egyéb apró megrendelések foganatosítására szorítkozik.

12. *A kéregpapír-gyártás.* Magán vállalkozó az intézetben két évig 15—20 fegyenczcel papírhulladékból és őrlött szalmából kéregpapírt állított elő; ezen üzleti viszony ujabban megszűnt s a kéregpapír-gyártás okszerű berendezés mellett az igazgatóság által fog folytatatni.

A felsorolt iparágaknál a fegyenczek által évenként átlag 12,000 frt értékű bőryanag, 300,000 frt értékű különféle posztó és vászon, 7000 frt értékű zsinór, 3000 frt értékű czérna, 2000 frt értékű festanyag, 70,000 frt értékű különféle faanyag, 12,000 frt értékű vas és sodrony stb. dol-

goztatik föl; ezen nyers anyagok és iparczikkék — a czérna kivételével — mind hazai termények és készítmények.

Az előadottak által a váczai kir. orsz. fegyintézet iparüzlete megismertetve levén, alapos tanjellegének előtüntetésére zárjegyzetül még föl-
említettik, hogy a fa- és vasiparral foglalkozó fegyenczek kellő kiképez-
tetésük elősegítéseül *ipar-rajzban* is oktattatnak, s a fegyencz a műhely-
ben feldolgozandó iparczikké rajzát előbb a fegyintézeti rajziskolában he-
lyesen elkészíteni köteles. Az iparüzlet ezen irányát a kiállított rajz-
mutatványok tüntetik elő.

A főtörekvés oda van irányozva, hogy itt a fegyenczek a lehető-
ségig iparosokká képeztesse; minthogy pedig az iparostól a társadalom
a munkaképességen felül illedelmes megjelenést, értelmességet, bizonyos
fokú műveltséget és képzettséget is igényel: mindezek elsajátítása végett a
fegyenczek számára a fegyintézetben a szükséges taneszközökkel kellőleg
felszerelt külön iskolai tanintézet van berendezve. Ezen fegyintézetben is,
mint a többi orsz. fegyintézetekben, minden fegyencz, ki 30-ik évét még
be nem töltötte, tanköteles; idősebbnek az iskolalátogatás tetszésére bizatik,
de a beiratkozás egy évi tankötelezettséget szül. Az iskolai tanfolyam ezen
intézetnél három évből áll; a tanintézetet a kezdők és haladók külön
osztályai s a polgári iskola képezi; jelenleg három párhuzamos kezdő- és
két párhuzamos haladó-osztály van; a polgári iskola egy osztályból áll:
tehát az osztályok száma összesen hat. Minden tanuló-fegyencz naponként
két órai iskolai, s hetenként egy órai hit- és erkölcsani oktatásban ré-
szesül. Az oktatásra három rendes tanító s három különböző hitfelekezeti
lelkész van állandóan alkalmazva, kik közül mindegyik hetenkint huszonöt
tanórára van kötelezve. Tantárgyak: hit- és erkölcstan, írás, olvasás
és számolás elemei, helyesírás, értelmi és mű-olvasás, magyar nyelvtan, pol-
gári ügyiratok, számolás nevezett számokkal, közönséges és tizedes törtek-
kel egész az összetett arányokig, polgári jogok és kötelességek, Magyaror-
szág története, egyetemes földrajz, természetrajz s természettan elemei, gaz-
daság- s ipartan, honvédségi szabályok s katonai gyakorlatok, rajz, ének.

Ezen fegyintézetben a legutóbbi tanév alatt 438 fegyencz részesült
iskolai oktatásban, kik közül 143 egyén kiténő, 141 jó, 142 elégséges és
12 elégtelen eredményt mutatott fel; a beszállításkor elemi ismeretekkel
birt 197 s minden ismeret nélkül volt 241 fegyencz; 16 életében alul 5,
16—20 éves 81, 21—24 éves 115, 25—30 éves 161, 30 éven felüli önkéntes
iskola-látogató 76 egyé volt; magyarajku 276, német 46, tót 22, szerb 55,
horvát 6, román 31, cigány 2. — Az előadási nyelv kizárólag magyar.
A tanerők fizetésére és az iskolai intézet fenntartására a legutóbbi évben
4571 frt 50 kr. adatott ki.

Az intézet igazgatója: *Varga János.*

Sorszám	Darab szám	A kiállítás tárgya	Eladó-e?	Egyes		Összes	
				ár		ár	
				frt	kr.	frt	kr.
B) Esztergályos czikkek.							
16	1	Az ország czimerét ábrázoló táblán a következő esztergályos iparczikkek vannak összeállítva : u. m. rézzel bevont kályhaajtó- és fiókgombok, reszelő, gyors-főző, vakaró, véső, cipész árr, csengetyűhuzó, vasaló, sarló nyelek, függőnytartó gomb és rózsa, fogasszeg, varrógép hajtófa, géphajtó foggantyú, székláb, kanapé és ágyláb, koporsó és szekrénylábak			40		
17	1	ruhafogas, kisebb	1	20	1	20	
18	1	ruhafogas, nagyobb	1	50	1	50	
C) Kaptafa-gyár.							
19	1	asztal					
20	2	közönséges gyermek kapta		5 ⁸⁴		11 ⁶⁸	
21	1	női paraszt kapta		12		12	
22	1	fiu paraszt kapta		08		08	
23	3	közönséges női kapta		11 ⁷⁰		35 ¹⁰	
24	2	közönséges leány kapta		07 ⁵⁰		15	
25	1	egyenes, fiu kapta		07 ⁵⁰		07 ⁵⁰	
26	2 pár	féllábás fiu kapta		15 ⁸⁴		31 ⁶⁸	
27	1	gyermek ékes kapta		10		10	
28	2	leány ékes kapta		13		26	
29	2	női ékes kapta		25		50	
30	4 pár	férfi ékes kapta		50	2		
31	3 „	fiu ékes kapta		32		96	
32	1	paraszt fél-lábás kapta		30		30	
33	1	egyenes férfi kapta		26 ⁷⁰		26 ⁷⁰	
34	1	egyenes paraszt kapta		30		30	
35	4	féllábás férfi kapta		26 ⁷⁰	1	06 ⁸⁰	
36	1	topány sámfa		27 ⁵⁰		27 ⁵⁰	
37	1	gyermekláb sámfa, csapos lábacskával		83 ³⁰		83 ³⁰	
38	1	gyermekláb sámfa, közönséges		27 ⁵⁰		27 ⁵⁰	
39	2	sámfa, magas ránczos, közönséges	1		2		
40	1	sámfa, magas ránczos, 3 kulcsesal	1	50	1	50	
41	1	sámfa, magas sima, közönséges		41 ⁶⁰		41 ⁶⁰	
42	1	sámfa, magas sima, regul.	2		2		
43	1	sámfa, magas sima, csavarral	1	25	1	25	
44	1	sámfa, magas ránczos, regul.	2	50	2	50	
45	1	sámfa, magas sima, térd- és lábra		41 ⁶⁰		41 ⁶⁰	
46	1	sámfa, magas sima, lábikrás		41 ⁶⁰		41 ⁶⁰	
47	1	sámfa, fél-magas, sima, közönséges		33 ³⁰		33 ³⁰	
48	1	gyermekláb sámfa ránczos, 3 kulcsesal		83 ³⁰		83 ³⁰	
49	1	gyermekláb sámfa ránczos, közönséges		50		50	

Nem eladó, de megrendelhető.

Sorszám	Darab szám	A kiállítás tárgya	Eladó-e?	Egyes ár		Összes ár	
				frt	kr.	frt	kr.
50	2	varga csiptető	—	30	—	60	
51	1	ványoló-deszka, magas falczolt	—	30	—	30	
52	1	ványoló-deszka fél-magas falczolt	—	25	—	25	
53	1	ványoló-deszka magas berlini	—	35	—	35	
54	1	ványoló-deszka magas, csavarral	—	60	—	60	
55	1	izom tágitó lábacska	2	—	2	—	
56	1	mar tágitó lábacska	2	—	2	—	
<i>D) Kovács-lakatosság.</i>							
57	1	sövény-nyeső olló	8	—	8	—	
58	1	tűzoltó-öv biztosító karikával	4	70	4	70	
59	1	tűzoltó-balta fogóval és bőrtokkal	4	—	4	—	
60	2	tűzoltó-balta közöns. és "	2	50	5	—	
61	1	tűzoltó hegyes balta bőrtokkal	4	—	4	—	
62	1	biztosító karika	1	60	1	60	
63	1	jelző balta 4 betűvel K. S. L. L.	8	—	8	—	
64	2	harapófogó	4	—	8	—	
65	1	patkoló kalapács	1	50	1	50	
66	1	lőköröm-tisztító kés	4	80	4	80	
67	1	lyuk-véső	—	80	—	80	
68	1	tűzoltó-csáklya	—	70	—	70	
69	1	nádgyalu	5	35	5	35	
70	1	fűzgyalu	2	75	2	75	
71	1	párhuzamos gyalu	3	80	3	80	
72	1	nagy vastör	—	30	—	30	
73	1	közép vastör	—	25	—	25	
74	1	kis vastör	—	15	—	15	
75	1	erdő tisztító kés csontnyéllel	3	20	3	20	
76	1	" " " fanyéllel	2	90	2	90	
77	1	fűzvágó kertészkes	—	90	—	90	
78	1	homoru " "	—	40	—	40	
79	1	nyesőkés réz foglalóval	—	45	—	45	
80	1	faragókés " "	—	45	—	45	
81	1	faragókés karika nélkül	—	40	—	40	
82	1	kosárkötő kés	—	40	—	40	
83	1	nyeső kés karika nélkül	—	40	—	40	
84	1	verővas	—	54	—	54	
85	1	nagy kertész olló, aczél lappal	3	—	3	—	
86	1	kertész olló aczélból	2	—	2	—	
87	1	" " aczélazott	2	50	2	50	
88	1	" " " "	2	—	2	—	
89	1	" " aczélból	2	—	2	—	
90	1	hajlító vas	—	30	—	30	
91	1	czipő fogó aczélból	1	20	1	20	

Nem eladó, de megrendelhető.

Sorszám	Darab szám	A kiállítás tárgya	Eladó-e ?	Egyes ár		Összes ár	
				frt	kr.	frt	kr.
				92	1	czipő fogó aczélazva	—
93	1	harapó-fogó	—	90	—	90	
94	1	3 ágú repesztő fából	—	6	—	06	
95	1	4 " " "	—	6	—	06	
96	1	3 " " vasból	—	30	—	30	
97	1	4 " " "	—	30	—	30	
98	1	nagy hajlító gép (kötő gép) 6 db. tűvel	nem eladó, de megrendelhető	3	62	3	62
99	1	kisebb hajlító gép (kötő gép) 6 db. tűvel		2	76	2	76
100	1	közönséges nagy fejsze		1	40	1	40
101	1	" " kisebb "		1	20	1	20
102	1	ülőbot		3	—	3	—
103	1	szelelő rosta	eladó s megrendelhető	55	—	55	—
104	2	darab étui a főnebbi tárgyakhoz		—	—	—	—
<i>E) Gőzgép.</i>							
105	1	láda parafin-kenőcs-doboz $\frac{1}{8}$ kg.	nem eladó, de megrendelhető	2	—	2	—
106	1	" " " " $\frac{1}{4}$ "		1	70	1	70
107	1	" " " " $\frac{1}{2}$ "		1	20	1	20
108	1	" " " " 1 "		1	—	1	—
109	1	gyufa-mártó keret (Seebold-féle)		—	65	—	65
II. Lipótvárról.							
110	3	kétféle fajú burgonya s egyféle kukoricza	nem	—	—	3	—
111	17	különféle spagát és zsinag-mutatvány s 5 darabból álló hajókötélszerelvény és kétféle terhelő	igen	—	—	210	—
112	1	három ajtaju fényezett szekrény	"	130	—	130	—
113	1	pár férfi bakancs	"	3	60	3	60
114	2	pár női czipő	"	4	—	8	—
115	1	pár csizma	"	14	40	14	40
116	1	pár férfi topán	"	6	—	6	—

Sorszám	Darab szám	A kiállítás tárgya	Előadó-e?	Ára vagy értéke	
				frt	kr.
III. Szamosujvárról.					
117	1	vég (10 $\frac{1}{2}$ méter) tiszta gyapjuból szövött szürke halina posztó	igen	20	16
118	1	tiszta gyapjuból szövött fehér pokrócz	”	6	—
119	1	” ” ” csikos ”	”	5	50
IV. Vácziól.					
120	1	pár férfi-csizma	igen	8	50
121	1	pár fiú-csizma.	”	5	—
122	1	” férfi-topán	”	5	—
123	1	” női ”	igen	3	50
124	1	” ” lack-topán	nem	4	—
125	1	” katoná-bakancs	igen	3	75
126	1	öltözöt polgári ruha	nem	25	—
127	1	” ” katonai egyenruha	”	25	—
128	1	fényezett íróasztal esztergálos munkával	”	75	—
129	1	” ágylórsze, faragott ”	”	15	—
130	1	” terem-asztal, vésett ”	igen	28	—
131	1	” felnyitó asztal	”	13	—
132	1	festett két ajtós ruhaszekrény	”	15	—
133	1	” felnyiló asztal	”	5	—
134	1	pár nádfonatos nyersen beeresztett szék à	”	1	75
135	1	festett közönséges szék	”	1	—
136	1	kárpitozott nyugszék	nem	15	—
137	1	festett ét-szekrény	igen	25	—
138	1	teknő	”	3	—
139	1	öt hektoliteres hordó záros ajtóval	nem	20	—
140	1	két ” ”	”	7	—
141	1	egy ” ”	”	3	20
142	1	dézsa, réz abroncsbal	igen	3	50
143	4	asztalos és kádárgyalu	nem	5	—
144	1	hordó hajlító csavar készülék	”	3	—
145	2	vasalt kocsilócs	”	2	—
146	1	aranyozott keret	igen	8	—
147	1	garniture (3 db.) aranyozott ablakszegély	”	25	—
148	1	köteg aranyozott lécz	”	10	—
149	2	vég sodronyszövet	nem	40	—
150	1	köteg kéregpapir	”	—	—
151	2	szőrseprő	igen	2	50
152	1	darab fa-burkolatos, válaszfalás, hatványozott vizelezárasu, búz-mentes úrszék	igen	8	—
153					
154	1	nagyobb könyv erős kötésben	nem	1	—
155	4	kötet próbairás és rajzok	”	—	—

DE BALLAGI GÉZA

